

54-
16
335
6
6
2
141
64-31
8

UGARSKA

NA

GRANICI ISTOKA I ZAPADA

OD

BENJAMINA KÁLLAYA.

(PROČITANO U SVEČANOM ZBORU MAGJARSKE NAUČNE
AKADEMIJE 20. MAJA 1883.)

S MAGJARSKOG PREVEO

IVAN VASIN POPOVIĆ.

CIJENA 80 HELERA.

SARAJEVO.

ZEMALJSKA ŠTAMPARIJA.

1905.

Sw. 1014. A

UGARSKA

NA

GRANICI ISTOKA I ZAPADA

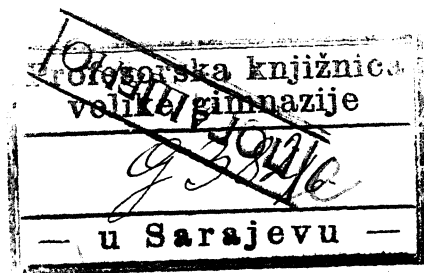
OD

BENJAMINA KÁLLAYA.

(PROČITANO U SVEČANOM ZBORU MAGJARSKE NAUČNE
AKADEMIJE 20. MAJA 1883.)

S MAGJARSKOG PREVEO

IVAN VASIN POPOVIĆ.

SARAJEVO.

ZEMALJSKA STAMPARIJA.

1905.

A

Dvije stare kule stoje pokraj Bospora, jedna na obali azijskoj, a druga na jevropskoj. Turski nazivaju onu „anatoli hissar“, a ovu „rumili hissar“. Prvi izraz porijekla jelinskog znači istok, a drugi potječe od imena Rima. Čini se, kao da s jedne strane duh istoka, a s druge, pod izopačenijem imenom Rima, duh zapadne Jevrope stoji na straži jedan naspram drugoga. No to je samo prividno. Između Azije i Jevrope — ako pod ova dva pojma shvaćamo suprotne pravce u razvitku istoka i zapada — ne čini Bospor granice.

Odista, pravi istok i ne počinje na azijskijem obalama. Pogranična linija, što dijeli zapad od istoka, provlači se kroz Jevropu, zadirući duboko u ovaj dio zemlje. Ona osobita, zapadnijem narodima tako tugjinska cjelina običajâ i osjećajâ, načina u mišljenju i općih nazora o svijetu, koju mi označujemo imenom istoka, koja se čisto uzdiže iz valova Tihog okeana, ona se provlači kroza svu Aziju, s polja do duše sve u drukčijim oblicima, no bitno s jednoobraznijem karakterom; na obalama Baltičkoga mora, na istočnijem obron-

cima Karpata, na toku donjega Dunava i kraj Jadrana, ta se cjelina gubi konačno, očajna i slomljena u borbi s duhom zapada, koji silovito prodire u napredak.

Ovaj jevropski istok i ono, što se u svezi s njim u azijskim i afričkim dijelovima u strožijem smislu zove Levantom, baš to stoji u neprekidnom i neposrednom dodiru sa zapadnom obrazovanošću; u ovom se krugu najsnažnije očituje megjusoban utjecaj dvaju velikih pravaca u razvitku čovječanstva. Nije dakle čudo, što Jevropa tako živahnom pažnjom, sve većim interesovanjem prati svaki momenat na prostoru ovog užeg istoka, dok megju bajke trpa udaljenije velike države i zemlje Azije.

Istok i zapad, odista koliko su to suprotna dva pojma! No gdje se kriju, gdje se očituju te protivnosti što razliku grade? Može li tu da bude poravnanja, ili barem sveze? Ako može, onda ko je pozvan da bude posrednik?

I.

Vilinske bajke bez sumnje za to izazivaju tako dubok upečatak u duši djetinjoi, što mu raskriljuju sa svijem nepoznat, osoben svijet. Isto tako utječu opisi i priče o istoku ne samo na uobrazilju zapadnijeh naroda, već im u veliko razbugjuju i interesovanje za istok, gdje je sve tako tugjinsko, tako neobično, tako različito od onoga, što ga imade na za-

padu. Čini nam se, kao da se pred nama rastvara svijet priča, no s tim uvjerenjem, da zaista postoji sve ono, što nam je tako začudno. Iz ovoga pretapanja uobrazilje i istine poniče u nama žudnja, što nas na istok vuče. Pa ako nam se ispuni žudnja te dospijemo na istok, tada doista osjećamo, koliko se ondje razlikuju priroda i ljudi i sve što su stvorili od onoga, što smo dojako vigjevali i poznavali.

Slične utiske opažamo ponekad i na zapadu. Stare kuće u Nürnbergu, ova ili ona mirna ulica u ponekoj varošici Bretagne, ili ono holandsko ostrvo, gdje se život i običaji od stotinama godina amo nijesu promijenili, to nas začarava u davno minulo vrijeme danas već nepoznato. I ovdje utječe na nas osobitost, tugjinština. No ipak je ovaj utisak drukčiji nego onaj, što ga istok izaziva. Kad se na nekoj tački zapadne Jevrope, usred novovremenog života, odjednom susretnemo samo s ostacima minulih vremena, nama se u duši čisto iznova bude spomeni našeg prijašnjeg života, isto kao kada sijedom kosom prelistavamo požutjele listove iz naše mladosti. Mi osjećamo, da su ondje živjeli naši pradjedovi; osjećamo, da ono, što nam se danas čini neobično, začudno, stoji u tihoj svezi s nama, i da samo čini raniju fazu u onom općem razvitku, koji i nama označuje pravac napretku.

Na istoku je drukčije. Što je ondje neobično i tugjinsko, to nam se ne prikazuje